

AUGUST STRINDBERG

SPÖK-SONATEN

PERSONER.

Gubben, direktör Hummel.

Studenten, Arkenholz.

Mjölflickan (vision).

Portvakterskan.

Portvakten.

Den Döde, konsul.

Den Mörka Damen, Den Dödes dotter med Portvakterskan.

Översten.

Mumien, Överstens hustru.

Hans Dotter, är Gubbens dotter.

Den Förnämde, kallad baron Skanskorg. Trolovad med Portvaktens dotter.

Johansson, tjänare hos Hummel.

Bengtsson, betjänt hos Översten.

Fästmön, Hummels för detta fästmö, vithårig gumma.

*

August Strindberg: Spöksonaten

Nedra botten och en trappa upp av en modärn husfasad, men *endast* husets hörn, som på nedra botten avslutas med en rund salong, en trappa upp med en balkong och flaggstång.

Genom öppna fönstren till runda salongen synes när rullgardinen dras upp, en vit marmorstaty av en ung kvinna, omgiven av palmer, starkt belysta av solstrålar. I fönstret till vänster synas i krukor hyacinter (blåa, vita, skära).

På balkongens räcke i hörnet en trappa upp synes ett blått sängtäcke av siden och två vita sängkuddar. Fönstren till vänster äro behängda med vita lakan. Det är en klar söndagsmorgon.

Framför fasaden i förgrunden står en grön bänk.

Till höger i förgrunden en gatufontän; till vänster en affischkolonn.

Till vänster på fonden är ingångsporten, som visar trappuppgången, trappstegen av vit marmor, ledstången av mahogny med mässing; på båda sidor om porten på trottoaren stå lagrar i baljor.

Hörnet med runda salongen vetter även åt en tvärgata som tänkes gå in åt fonden.

Till vänster om ingångsporten är ett fönster med reflexionsspegel, på nedra botten.

Vid ridåns uppgång ringes i fjärran från flera kyrkor.

Portarne till fasaden äro öppna; en mörklädd kvinna står orörlig i trappan.

PORTVAKTERSKAN sopar farstun; sedan gnider hon mässingen på porten; därpå vattnar hon lagrarne.

I en rullstol vid affischkolonnen sitter GUBBEN och läser tidningen; han har vitt hår och skägg samt glasögon.

MJÖLKFLICKAN in från hörnet med flaskor i

August Strindberg: Spöksonaten

ståltrådkorg; hon är sommarklädd, med bruna skor, svarta strumpor och vit baret; tar av baretten och hänger på fontänen; torkar svetten från pannan; dricker en dryck ur skopan; tvättar händerna; ordnar sitt hår, speglade sig i vattnet.

En ångbåtsklocka höres ringa, och basarna från orgeln i en närbelägen kyrka tränga då och då igenom tystnaden.

Efter ett par minuters tystnad, då flickan slutat sin toalett, kommer STUDENTEN in från vänster, osövd, orakad. Han går rätt på fontänen.

Paus.

STUDENTEN.
Får jag låna skopan?

FLICKAN drar åt sig skopan.

STUDENTEN.
Har du inte slutat snart?

FLICKAN ser på honom med fasa.

GUBBEN för sig,
Vem är det han talar vid? -- Jag ser ingen! --
Är han tokig?

Fortfar att betrakta dem med stor förundran.

STUDENTEN.
Vad ser du på? Ser jag så faslig ut? -- Ja, jag har inte sovit i natt, och du tror naturligtvis, att jag varit ute och rumlat...

FLICKAN som förut.

STUDENTEN.
Druckit punsch, va? -- Luktat jag punsch?

FLICKAN som förut.

STUDENTEN.
Jag är orakad, jag vet det... Giv mig en dryck vatten, flicka, ty jag förtjänar det! Paus. Nå! Då

August Strindberg: Spöksonaten

måste jag stå och tala om, att jag förbundit sårade och vakat över sjuka hela denna natt; jag var nämligen med om husraset i går kväll... nu vet du det.

FLICKAN
sköljer skopan och ger honom en dryck.

STUDENTEN.
Tack!

FLICKAN orörlig.

STUDENTEN långsamt.
Vill du göra mig en stor tjänst? Paus. Saken är den, att mina ögon äro inflammerade som du ser, men mina händer ha rört vid sårade och vid lik; jag kan därför icke utan fara komma vid ögonen... Vill du nu ta min rena näsduk, fukta den i friska vattnet och badda mina arma ögon? -- Vill du det? -- Vill du vara den barmhärtiga samaritanskan?

FLICKAN
tvekar men gör som han begärt.

STUDENTEN.
Tack, min vän!

Han tar upp sin portmonnä.

FLICKAN gör en avvisande rörelse.

STUDENTEN.
Förlåt min tanklöshet, men jag är yrvaken...

GUBBEN till Studenten.
Ursäkta att jag tilltalar, men jag hörde att ni var med om olyckshändelsen i går afton... Jag sitter just och läser om den i bladet...

STUDENTEN.
Står det redan där?

GUBBEN.
Ja, alltsammans; och ert porträtt är med, men

August Strindberg: Spöksonaten

man beklagar, att man icke fick veta den duktige studentens namn ...

STUDENTEN tittar i bladet.
Jaså? Det är jag! Nå!

GUBBEN.
Vem var det ni talade vid nyss?

STUDENTEN.

Såg ni inte det?

Paus.

GUBBEN.
Är det näsvist att begära -- få veta -- ert värderade namn?

STUDENTEN.
Vad skall det tjäna till? Jag tycker inte om offentligheten -- får man beröm, så följer klander med -- konsten att förringa är utvecklad till en sådan höjd -- för övrigt, jag begär ingen lön...

GUBBEN.
Kanske förmögen?

STUDENTEN.
Inte alls... tvärtom! Jag är utfattig.

GUBBEN.
Hör nu... jag tycker, jag hört den rösten... jag hade en ungdomsvän, som inte kunde säga fönster, utan alltid sa funster -- jag har bara råkat en person med det uttalet och det var han; den andra är ni -- är det möjligt, att ni är släkt med grosshandlar Arkenholz.

STUDENTEN.
Det var min far.

GUBBEN.
Underliga äro ödets vägar... jag har sett er som

August Strindberg: Spöksonaten

litet barn, under särdeles svåra omständigheter...

STUDENTEN.

Ja, jag lär vara född till världen mitt i ett konkursbo...

GUBBEN.

Alldeles ja!

STUDENTEN.

Kanske jag får be om namnet?

GUBBEN.

Jag är direktör Hummel...

STUDENTEN.

Är det...? Då minns jag...

GUBBEN.

Ni har hört mitt namn ofta nämnas i er familj?

STUDENTEN.

Ja!

GUBBEN.

Och kanske nämnas med en viss ovilja?

STUDENTEN tiger.

GUBBEN.

Jo, jag kan tänka det! -- Det sades väl att jag var den som ruinerat er far? -- Alla som ruinerat sig på dumma spekulationer, finna sig ruinerade av den de icke förmått lura. Paus. Nu är förhållandet, att er far berövat mig 17,000 kronor, som utgjorde mina besparingar den gången.

STUDENTEN.

Det är eget, hur historier kunna berättas på två så motsatta sätt.

GUBBEN.

Ni tror väl inte, att jag talar osant?

STUDENTEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Vad skall jag tro? Min far ljög inte!

GUBBEN.

Det är så sant, en far ljuger aldrig... men jag är också far, följaktligen ...

STUDENTEN.

Vart vill ni komma?

GUBBEN.

Jag räddade er far från eländet, och han belönade mig med hela tacksamhetsskuldens förfärliga hat... han lärde sin familj att tala illa om mig.

STUDENTEN.

Kanske ni gjorde honom otacksam genom att förgifta hjälpen med onödiga förödmjukelser.

GUBBEN.

All hjälp är förödmjukande, herre.

STUDENTEN.

Vad begär ni av mig?

GUBBEN.

Jag kräver icke pengar; men vill ni göra mig små tjänster, så är jag väl betalad. Ni ser mig som krympling, några säger, det är mitt eget fel, andra skylla på mina föräldrar, själv ville jag tro, det är livet självt med dess försåt, ty undviker man den ena snaran, så går man mitt i den andra. Emellertid, jag kan inte springa i trappor, inte ringa på klocksträngar, därför säger jag till er: hjälp mig!

STUDENTEN.

Vad kan jag göra?

GUBBEN.

För det första: skjut på min stol, så att jag kan se att läsa affischerna; jag vill se, vad de spelar i kväll...

STUDENTEN skjuter på rullstolen.

Har ni ingen karl med er?

August Strindberg: Spöksonaten

GUBBEN.

Jo, men han har gått ett ärende... kommer straxt igen... Är herrn medicinare?

STUDENTEN.

Nej, jag studerar språk, men vet för resten inte vad jag skall bli...

GUBBEN.

Hååå! -- Kan han matematik?

STUDENTEN.

Ja, tämligen.

GUBBEN.

Det är bra! -- Skulle ni vilja ha en anställning kanske?

STUDENTEN.

Ja, varför inte?

GUBBEN.

Gott! Läser på affischen. De ger Valkyrian som matiné... Då är översten med dotter där, och efter som han alltid sitter ytterst på sjätte bänken, så sätter jag er bredvid... Vill ni gå in i telefonkiosken där och beställa en biljett på sjätte bänken numro 82?

STUDENTEN.

Skall jag gå på operan i middag?

GUBBEN.

Ja! Och ni skall lyda mig, så far ni väl! Jag vill att ni skall bli lycklig, rik och ärad; er debut i går som den modige räddaren gör er i morgon berömd och ert namn är då värt mycket.

STUDENTEN går till telefonkiosken.

Det var ett lustigt äventyr...

GUBBEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Är ni sportsman?

STUDENTEN.

Ja, det var min olycka ...

GUBBEN.

Så skall den vändas i lycka! -- Telefonera nu!

Han läser i tidningen.

DEN MÖRKKLÄDDA DAMEN har kommit ut på trottoaren och talar med PORTVAKTERSKAN; GUBBEN lyssnar, men publiken hör ingenting.

STUDENTEN in igen.

GUBBEN.

Är det klart?

STUDENTEN.

Det är gjort.

GUBBEN.

Ser ni det där huset?

STUDENTEN.

Jag har nog observerat det... jag gick förbi här i går, då solen sken i rutorna -- och, föreställande mig all den skönhet och lyx som fanns där inne -- sade jag till min kamrat: Den som nu ägde en våning där, fyra trappor upp, en ung skön hustru, två vackra små barn, och 20,000 kronor i ränta...

GUBBEN.

Sa ni det? Sa ni det? Si där! Jag älskar också det här huset...

STUDENTEN.

Spekulerar ni i hus?

GUBBEN.

N-ja! Men inte på det sättet ni menar...

STUDENTEN.

Känner ni dem som bo där?

August Strindberg: Spöksonaten

GUBBEN.

Alla. Vid min ålder känner man alla människor,
deras fäder och förfäder, och man är alltid släkt med

dem på något sätt -- jag är nyss 80 år -- men ingen
känner mig, riktigt -- jag intresserar mig för
människors öden...

Rullgardinen i runda salongen dras upp: ÖVERSTEN
synes innanför civil; efter att ha sett på termometern, går
han inåt rummet och stannar framför marmorstatyn.

GUBBEN.

Se, där är översten, som ni skall sitta bredvid i
middag...

STUDENTEN.

Är det -- översten? Jag begriper ingenting av
det här, men det är som en saga...

GUBBEN.

Hela mitt liv är som en sagbok, herre; men
fastän sagorna äro olika, så hänger de ihop med en
tråd, och ledmotivet återkommer regelbundet.

STUDENTEN.

Vem är marmorstatyn där inne?

GUBBEN.

Det är naturligtvis hans hustru...

STUDENTEN.

Var hon så älskvärd då?

GUBBEN.

H-ja! Ja!

STUDENTEN.

Säg ut!

GUBBEN.

Inte kan vi döma om en människa, kära barn! --
Och om jag nu berättar er, att hon gick, att han

August Strindberg: Spöksonaten

slog henne, att hon kom igen, gifte om sig med honom och att hon nu sitter därinne som en mumie, och dyrkar sin egen staty, så tror ni att jag är tokig.

STUDENTEN.
Det förstår jag inte!

GUBBEN.
Jag tänker det! -- Så ha vi hyacintfönstret. Där bor hans dotter... hon är ute till häst, men hon kommer straxt hem ...

STUDENTEN.
Vem är den mörka damen, som talar med portvakterskan då?

GUBBEN.
Ja, si det är lite invecklat, men det står i sammanhang med den döde, däroppe där vita lakanen synas...

STUDENTEN.
Vem var han då?

GUBBEN.
Det var en människa, som vi, men det som syntes mest var hans fåfänga ... Om ni vore söndagsbarn, skulle ni snart se honom komma ut ur porten för att betrakta konsulatsflaggan på halv stång -- han var nämligen konsul och tyckte om kronor, lejon, burr i hatten och färgade band.

STUDENTEN.
Ni talte om söndagsbarn -- jag lär verkligen vara född på en söndag...

GUBBEN.
Nej! Är ni...? Jag kunde tro det... jag såg det på era ögons färg... men då kan ni se, vad andra icke se, har ni märkt det?

STUDENTEN.
Jag vet inte vad andra se, men ibland... ja, det talar man ju inte om!

August Strindberg: Spöksonaten

GUBBEN.

Jag var nästan viss på det! Men för mig kan ni tala om... för jag -- förstår sådant...

STUDENTEN.

Till exempel i går... jag drogs till den obemärkta gatan där huset sedan rasade... jag kom dit, och stannade framför byggnaden som jag aldrig sett förr... Då märkte jag en spricka på väggen, hörde hur det knäckte i trossbottnarne; jag sprang fram och rök till mig ett barn som gick inunder väggen... I nästa sekund rasade huset... jag var räddad, men i mina armar, där jag trodde mig ha barnet, fanns ingenting...

GUBBEN.

Det må jag säga... Nog trodde jag... Förklara mig en sak: varför gestikulerade ni nyss vid fontänen? Och varför talte ni för er själv?

STUDENTEN.

Såg ni inte mjölkflickan jag språkade vid?

GUBBEN fasar.

Mjölkflickan?

STUDENTEN.

Ja visst, hon som gav mig skopan.

GUBBEN.

Jaså? Det är på det sättet?... Nåväl, jag kan inte se, men jag kan annat...

Nu synes en vithårig kvinna sätta sig vid fönstret med reflexionspegeln.

Se på gumman i fönstret! Ser ni henne? -- Gott! Det var min fästmö, en gång, för 60 år sen... Jag var tjugu år. -- Var inte rädd, hon känner inte igen mig! Vi ses varenda dag, men utan det minsta intryck på mig, fastän vi svuro varandra evig trohet den gången; evig!

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Så oförståndiga ni voro, förr i världen! Inte talar vi om sådant nu med våra flickor.

GUBBEN.

Förlåt oss, yngling, vi förstodo inte bättre! -- Men kan ni se, att denna gumma varit ung och skön?

STUDENTEN.

Det syns inte. Jo, hon har vackra blickar, ögonen ser jag inte!

PORTVAKTERSKAN

ut med en korg och strör granris.

GUBBEN.

Portvakterskan, ja! -- Den mörka damen där är hennes dotter med den döde, och därför fick mannen platsen som portvakt... men den mörka damen har en friare, som är förnäm, och väntar bli rik; han håller på att skiljas, nämligen, från sin fru, som skänker honom ett stenhus för att bli honom kvitt. Denna förnäma friare är måg till den döde, och ni

ser hans sängkläder vädras däroppe på balkongen... Det är invecklat, tror jag!

STUDENTEN.

Det var fasligt invecklat!

GUBBEN.

Jo, det är så, invändigt och utvändigt, fastän det ser enkelt ut.

STUDENTEN.

Men vem var den döde då?

GUBBEN.

Ni frågade nyss, och jag svarade; kunde ni se om hörnet, där servistrappan är, skulle ni märka en hop fattiga, som han hjälpte... när det föll honom in...

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Han var en barmhärtig människa då?

GUBBEN.

Ja... ibland.

STUDENTEN.

Inte alltid?

GUBBEN.

Neh!... Sådana äro mänskorna! Hör nu, herre, skjut på vagnen lite, så han kommer i soln, jag fryser så rysligt; när man aldrig får röra på sig, så stelnar blodet -- jag ska nog dö snart, det vet jag, men dessförinnan har jag lite att uträtta -- tag mig i hand, får ni känna hur kall jag är.

STUDENTEN.

Det var inte måttligt! Ryggar.

GUBBEN.

Gå inte ifrån mig, jag är trött, jag är ensam, men jag har inte alltid varit så här, förstår ni; jag har ett oändligt långt liv bakom mig -- oändligt -- jag har gjort människor olyckliga och människor ha gjort mig olycklig, det ena får kvitta med det andra -- men innan jag dör så vill jag se er lycklig... Våra öden äro hopsnodda genom er far -- och annat mer...

STUDENTEN.

Men släpp min hand, ni tar ju min kraft, ni kyler ut mig, vad vill ni?

GUBBEN.

Tålomod, och ni skall se och förstå... Där kommer fröken...

STUDENTEN.

Överstens dotter?

GUBBEN.

Ja! Dotter! Se på henne! -- Har ni sett ett sådant mästerverk?

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Hon är lik marmorstatyn därinne...

GUBBEN.

Det är ju hennes mor!

STUDENTEN.

Ni har rätt -- aldrig såg jag sådan kvinna av
kvinna född. -- Säll den man som henne föra får till
altare och hem!

GUBBEN.

Ni kan se det! -- Alla finna icke hennes
skönhet... Vål, så är det skrivet!

*

FRÖKEN

in från vänster i modärn engelsk amasondräkt, går långsamt,
utan att se åt någon, till porten, där hon stannar och säger
ett par ord till Portvakterskan; därpå in i huset.

STUDENTEN

med handen för ögonen.

GUBBEN.

Gråter ni?

STUDENTEN.

Inför det hopplösa finnes ju endast förtvivlan!

GUBBEN.

Jag kan öppna dörrar och hjärtan, bara jag finner
en arm till min vilja... Tjäna mig, och ni skall
härska...

STUDENTEN.

Är det något paktum? Skall jag sälja min själ?

GUBBEN.

Ingenting sälja! -- Ser ni, jag har tagit, hela
mitt liv; nu har jag en trängtan att få ge! ge! Men
ingen vill ta emot... jag är rik, mycket rik, men har
inga arvingar, jo en lymmel, som pinar livet ur
mig... bliv ni mig som son, ärv mig levande, njut

August Strindberg: Spöksonaten

av tillvaron så jag ser det, på avstånd åtminstone.

STUDENTEN.
Vad skall jag göra?

GUBBEN.
Gå och hör Valkyrian först!

STUDENTEN.
Den saken är ju avgjord -- vad mer?

GUBBEN.
I afton skall ni sitta därinne i runda salongen!

STUDENTEN.
Hur skall jag komma dit?

GUBBEN.
Genom Valkyrian!

STUDENTEN.
Varför har ni just valt mig till ert medium?
Kände ni mig förut?

GUBBEN.
Ja, naturligtvis! Jag har haft ögonen på er
länge... Men se nu där, se på balkongen hur
jungfrun hissar flaggen på halv stång efter konsuln...
och så vänder hon på sängkläderna... Ser ni det
blåa täcket? -- Det var för två att sova under, men
nu är det för en...

FRÖKEN synes nu omklädd vattna hyacinterna i
fönstret.

GUBBEN.
Där är min lilla flicka, se på henne, se! -- Hon
talar vid blommorna, är hon inte själv lik den blåa
hyacinten?... Hon ger dem dricka, bara rent vatten,
och de förvandla vattnet i färger och vällukt... nu
kommer översten med tidningen! -- Han visar henne
husraset... nu pekar han på ert porträtt! Hon är
icke likgiltig... hon läser om bedriften ... jag tror
det mulnar, tänk om det blir regn, då sitter jag vackert
här, om inte Johansson kommer tillbaka snart...

August Strindberg: Spöksonaten

Det mulnar och mörknar; GUMMAN vid reflexionsspeglén stänger sitt fönster.

GUBBEN.

Nu stänger min fästmö fönstret... sjuttinio år... reflexionsspeglén är den enda spegel hon begagnar, för i den ser hon sig icke själv, bara yttervärlden och från två håll, men världen kan se henne, det har hon inte tänkt på... En vacker gumma för resten...

Nu synes DEN DÖDE i svepning komma ut ur porten.

STUDENTEN.

Herre Gud, vad ser jag?

GUBBEN.

Vad ser ni?

STUDENTEN.

Ser ni icke, i porten, den döde?

GUBBEN.

Jag ser ingenting, men jag väntade mig just!
Berätta...

STUDENTEN.

Han går ut på gatan... Paus. Nu vänder han på huvudet och betraktar flaggen.

GUBBEN.

Va sa jag? Han kommer nog att räkna kransarne med, och läsa på visitkorten... Ve den som saknas!

STUDENTEN.

Nu vänder han om hörnet...

GUBBEN.

Han ska räkna de fattiga vid servistrappan... de fattiga dekorera så bra: »åtföljd av välsignelser från de många», ja, men min välsignelse får han inte!
-- Det var en stor rackare, oss emellan...

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.
Men välgörande...

GUBBEN.
Välgörande rackare, som alltid tänkte på en
vacker begravning... När han kände slutet nalkas,
så klådde han staten på 50,000 kronor... nu går
hans dotter där i en annans äktenskap och undrar
om arvet... han, rackarn, hör allt vad vi säger, och
det är väl unnat! -- Där kommer Johansson!

JOHANSSON in från vänster.

GUBBEN.
Rapport!

JOHANSSON talar ohörbart.

GUBBEN.
Jaså inte hemma? Du är ett få! -- Och
telegrafan? -- Ingenting!... Vidare!... Klockan 6 i
afton? Det är bra! -- Extranumret? -- Hela namnet
ute! Student Arkenholz, född ... föräldrar...
utmärkt ... jag tror det börjar regna... Va sa han
för slag?... Jaså, jaså! -- Han ville inte? -- Så
måste han då! -- Där kommer den förnäme! --
Skjut mig om hörnet, Johansson, så får jag höra vad
de fattiga säger... Och Arkenholz väntar mig här...
förstår han det! -- Skynda på, skynda på!

JOHANSSON
skjuter stolen om hörnet.

STUDENTEN
står kvar och betraktar Fröken, som nu krattar i
blomkrukorna.

*

DEN FÖRNÄME
in sorgklädd, tilltalar den Mörka Damen, som gått på
trottoaren.

August Strindberg: Spöksonaten

Ja, vad kan man göra åt det? -- Vi få vänta!

DAMEN.
Jag kan inte vänta!

DEN FÖRNÄME.
Är det så? Res till landet då!

DAMEN.
Det vill jag inte.

DEN FÖRNÄME.
Kom hitåt, annars hör de vad vi säger.

De dra sig åt affischkolonnen och fortsätta samtalet
ohörbart.

*

JOHANSSON
in från höger; till Studenten.

Patron bad herrn inte glömma det andra!

STUDENTEN långsamt.
Hör nu -- säg mig först: vem är patron?

JOHANSSON.
Ja! Han är så mycket, och har varit allting.

STUDENTEN.
Är han klok?

JOHANSSON.
Ja, vad är det? -- Han har hela sitt liv sökt
efter ett söndagsbarn, påstår han, men det kan vara
osant...

STUDENTEN.
Vad vill han, är han girig?

JOHANSSON.
Han vill härska ... Hela dagen drar han omkring
i sin char likt guden Thor... han ser på hus, raserar

August Strindberg: Spöksonaten

dem, öppnar gator, bebygger torg; men han bryter sig in i hus också, kryper in genom fönster, härjar med människors öden, dödar sina fiender och förlåter aldrig. -- Kan herrn föreställa sig att den lilla halta har varit en Don Juan, fastän han alltid förlorat sina kvinnor?

STUDENTEN.

Hur kan det gå ihop?

JOHANSSON.

Jo, han är så illslug att han får kvinnorna att gå, när han ledsnat på dem... Emellertid, nu är han liksom en hästtjyv på mänskomarknaden, han stjälar människor, på mångahanda sätt... Mig har han bokstavligen stulit ur rättvisans händer... jag hade nämligen begått en blunder, hm; som endast han visste om; i stället för att sätta in mig, så gjorde han mig till träl; jag trälar för bara maten, som inte är den bästa...

STUDENTEN.

Vad vill han göra i det här huset då?

JOHANSSON.

Ja, si det vill jag inte säga! Det är så invecklat.

STUDENTEN.

Jag tror att jag går ifrån det här...

JOHANSSON.

Si på fröken som tappa sitt armband, genom fönstret...

Fröken har tappat armbandet genom öppna fönstret.

STUDENTEN

fram sakta, tar upp armbandet och räcker det åt Fröken, som tackar stelt; Studenten går tillbaka till Johansson.

JOHANSSON.

Jaså, han tänker gå... Det är inte så lätt, som en tror när han fått nätet över huvet på en... Och han fruktar ingenting mellan himmel och jord... jo, en sak, eller rättare en person...

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Vänta nu, kanske jag vet!

JOHANSSON.

Hur kan ni veta?

STUDENTEN.

Jag gissar! -- Är det... en liten mjölkflicka
han fruktar?

JOHANSSON.

Han vänder sig alltid bort, när han möter en
mjölkvagn... och så talar han i sömnen, han har
visst varit i Hamburg en gång...

STUDENTEN.

Kan man tro denna man?

JOHANSSON.

Man kan tro honom -- om allt!

STUDENTEN.

Vad gör han där om hörnet nu?

JOHANSSON.

Han lyssnar, på de fattiga... Sår ut ett litet
ord, plockar ut en sten i sänder, tills huset rasar...

figurligt talat... Ser ni, jag är en bildad karl och
har varit bokhandlare... Ska ni gå nu?

STUDENTEN.

Jag har svårt att vara otacksam... Denne man
har räddat min far en gång, och nu begär han bara
en liten återtjänst...

JOHANSSON.

Vad är det?

STUDENTEN.

Jag skall gå och se Valkyrian...

JOHANSSON.

Det förstår jag inte... Men han har alltid nya

August Strindberg: Spöksonaten

påhitt... Si, nu talar han vid polisen ... han håller sig alltid till poliser, och anlitar dem, invecklar dem med intressen, binder dem med falska löften och förespeglingar, allt under det han pumpar dem. -- Ni ska se, att innan natten är han mottagen i den runda salongen!

STUDENTEN.

Vad vill han där? Vad har han med översten?

JOHANSSON.

Ja... jag anar, men jag vet inte! Ni får väl se själv, när ni kommer dit!...

STUDENTEN.

Aldrig kommer jag in där...

JOHANSSON.

Det beror på er själv! -- Gå till Valkyrian...

STUDENTEN.

Är det vägen?

JOHANSSON.

Ja, när han sagt det! -- Se på, se på honom, på stridsvagnen, i triumf dragen av tiggarna, som inte få ett öre i lön, bara en vink om att det skall vankas något på hans begravning!

GUBBEN

in stående i rullstolen, dragen av en tiggare, åtföljd av de andra.

Hyllen den ädle ynglingen, som med fara för sitt eget liv räddat de många vid gårdagens olyckshändelse! Hell, Arkenholz!

TIGGARNE

blotta sina huvuden utan att hurra.

FRÖKEN

i fönstret, viftar med sin näsduk.

ÖVERSTEN

stirrar ut genom sitt fönster.

August Strindberg: Spöksonaten

GUMMAN

reser sig vid sitt fönster.

JUNGFRUN

på balkongen hissar flaggan i topp.

GUBBEN.

Klappen i händerna, medborgare, det är visserligen söndag, men åsnan i brunnen och axet på åkern ger oss absolution, och fastän jag icke är något söndagsbarn, så äger jag både spådomsandan och läkegåvan, ty jag har kallat en drunksnad till liv en gång... ja, det var i Hamburg en söndagsförmiddag som nu...

*

MJÖLKFLICKAN

in, sedd endast av Studenten och Gubben; hon sträcker upp armarne som en drunksnande och fixerar Gubben.

GUBBEN

sätter sig, därpå sjunker han ihop av fasa.

Johansson! Kör mig undan! Fort! --
Arkenholz, glöm inte Valkyrian!

STUDENTEN.

Vad är detta allt?

JOHANSSON.

Vi få väl se! Vi få väl se!

August Strindberg: Spöksonaten

Ini den runda salongen: i fonden vit spegelkakelugn med pendyl och kandelabrar; till höger tamburn med perspektiv åt ett grönt rum med mahognymöbel; till vänster står statyn beskuggad av palmer, och kan döljas av förhängen; till vänster i fonden dörr till hyacintrummet, där FRÖKEN sitter och läser. Man ser ÖVERSTEN från ryggen där han sitter och skriver i gröna rummet.

BENGTSSON, betjänten, i livré, kommer från tamburen med JOHANSSON i frack och vit halsduk.

BENGTSSON.

Nu ska Johansson servera, medan jag tar emot kläderna. Har han varit med om det förr?

JOHANSSON.

Jag går ju och rullar en stridsvagn på dan, som han vet, men om aftnarne serverar jag på bjudningar, och det var alltid min dröm att komma in i det här huset... Det är konstigt folk, va?

BENGTSSON.

Ja-a, lite ovanliga, kan man säga.

JOHANSSON.

Är det musikafton, eller vad skall det bli?

BENGTSSON.

Det är den vanliga spöksupén, vi kallar. De dricker te, säger inte ett ord, eller talar översten

August Strindberg: Spöksonaten

ensam; och så knaprar de på småbröd, alla på en gång, att det låter som råttor i ett vindskontor.

JOHANSSON.

Varför kallas det spöksupé?

BENGTSSON.

De ser ut som spöken... Och med det här ha de hållit på i tjugu år, alltid samma människor, som säger detsamma, eller tiger de för att slippa skämmas.

JOHANSSON.

Är det inte en fru i huset också?

BENGTSSON.

Jo då, men den är fjoskig; hon sitter i en garderob, därför att hennes ögon inte tål ljuset... Hon sitter härinne...

Visar på en tapetdörr i väggen.

JOHANSSON.

Därinne?

BENGTSSON.

Jaa, jag sa ju att de är lite ovanliga...

JOHANSSON.

Hur ser hon ut då?

BENGTSSON.

Som en mumie... vill han se på henne?

Öppnar tapetdörrn.

Si där sitter hon!

JOHANSSON.

Kors i Je...

*

MUMIEN jollrar.

August Strindberg: Spöksonaten

Vafför ska han öppna dörrn, ha ja inte sagt
att den ska vara stängd...

BENGTSSON pjollrar.

Ta, ta, ta, ta! Lilla lollan ska vara snäll nu,
så får hon något gott! -- Vackra gojan!

MUMIEN som en papegoja.
Vackra gojan! Å Jakob ä där? Kurrerre!

BENGTSSON.
Hon tror att hon är en papegoja, och det är
ju möjligt så är... Till Mumien. Polly, vissla lite
för oss!

MUMIEN visslar.

JOHANSSON.
Jag har ju sett mycket, men maken aldrig!

BENGTSSON.
Sir ni, när ett hus blir gammalt, så möglar det,
och när folk sitter länge samman och pinar varann,
så blir de tokiga. Denna fru i huset -- tyst Polly!
-- denna mumie har suttit här i fyrtio år -- samma
man, samma möbler, samma släktingar, samma
vänner. ..

Stänger igen om Mumien.

Och vad som passerat här i huset -- det vet
jag knappast... Se på den här statyn... det är frun
som ung!

JOHANSSON.
Å Herre Gud! -- Är detta mumien?

BENGTSSON.
Ja! -- Det är ju att gråta åt! -- Men denna fru
har, genom inbillningens makt eller något annat,

fått vissa av den pratsjuka fågelns egenheter -- hon
tål således icke krymplingar och sjuka... Hon tål

August Strindberg: Spöksonaten

icke sin egen dotter, därför att hon är sjuk...

JOHANSSON.
Är fröken sjuk?

BENGTSSON.
Visste han inte det?

JOHANSSON.
Nej!... Och översten, vem är det?

BENGTSSON.
Ni får väl se!

JOHANSSON betraktar statyn.

Det är rysligt att tänka sig... Hur gammal är
frun nu?

BENGTSSON.
Det vet ingen... men det berättas, att när hon
var trettifem, såg hon ut som nitton och det inbillade
hon översten att hon var... Här i huset... Vet
han vad den där svarta japanska skärmen är till,
bredvid schäslongen? -- Den kallas dödsskärmen
och ställes för, när någon skall dö, alldeles som på
sjukhusen...

JOHANSSON.
Det var ett fasligt hus... Och hit in önskade sig
studenten som till paradiset...

BENGTSSON.
Vilken student? Jaså han! Som skall komma
hit i kväll... Översten och fröken råkade honom

på operan, och blevo båda betagna i honom... Hm!
... Men nu är det min tur att fråga: Vem är hans
patron? Direktörn i rullstolen...?

JOHANSSON.
Ja! ja! -- Kommer han också hit?

August Strindberg: Spöksonaten

BENGTSSON.
Bjuden är han inte.

JOHANSSON.
Den kommer objuden! i nödfall!...

*

GUBBEN
i tamburen, redingote, cylinder, kryckor, smyger sig fram
och lyssnar.

BENGTSSON.
Det är en riktig tjuvgubbe, va?

JOHANSSON.
Fullfjädrad!

BENGTSSON.
Han ser ut som fan själv!

JOHANSSON.
Och trollkarl är han visst också! -- för han går
genom lyckta dörrar...

GUBBEN
fram, tar Johansson i örat.

Bov! -- Akta dig! Till Bengtsson. Anmäl mitt
besök hos översten!

BENGTSSON.
Ja, men det väntas främmande här...

GUBBEN.
Det vet jag! Men mitt besök är nästan väntat,
om icke efterlängtat...

BENGTSSON.
Jaså! Hur var namnet? Direktör Hummel!

GUBBEN.
Alldeles, ja!

August Strindberg: Spöksonaten

BENGTSSON

går genom tamburen till gröna rummet, vars dörr stänges.

GUBBEN till Johansson.

Försvinn!

JOHANSSON tvekar.

GUBBEN.

Försvinn!

JOHANSSON försvinner i tamburen.

GUBBEN

avsynar rummet; stannar framför statyn i djup förvåning.

Amalia!... Det är hon!... Hon!

Han strövar i rummet och fingrar på saker; ordnar sin peruk framför spegeln; återvänder till statyn.

MUMIEN inifrån garderoben.

Vack-rrra gojan!

GUBBEN far tillsammans.

Vad var det? Är det en papegoja i rummet?

Men jag ser ingen!

MUMIEN.

Ä Jakob där?

GUBBEN.

Det spökar!

MUMIEN.

Jakob!

GUBBEN.

Jag blir rädd!... Det var sådana hemligheter de bevarade här i huset!

Han betraktar en tavla med ryggen vänd åt garderoben.

August Strindberg: Spöksonaten

Där är han!... Han!

MUMIEN
fram, bakom Gubben och rycker i hans peruk.

Kurrr-e! Å de Kurrrre?

GUBBEN flyger i luften.
Herre evige i himmelen! -- Vem är det?

MUMIEN med mänsklig stämma.

Är det Jakob?

GUBBEN.
Jag heter Jakob, verkligen ...

MUMIEN med rörelse.

Och jag heter Amalia!

GUBBEN.
Nej, nej, nej... Å Herre Je...

MUMIEN.
Så jag ser ut! Ja! -- Och har sett ut så där!
Det är uppbyggligt att leva -- jag lever mest i
garderober, både för att slippa se, och att slippa ses...
Men du Jakob, vad söker du här?

GUBBEN.
Mitt barn! Vårt barn...

MUMIEN.
Hon sitter där.

GUBBEN.
Var?

MUMIEN.
Där, i hyacintrummet!

GUBBEN betraktar Fröken.

August Strindberg: Spöksonaten

Ja, det är hon! Paus. Vad säger hennes far,
jag menar översten? Din man?

MUMIEN.

Jag var ond på honom en gång, och då talte jag
om alltsammans ...

GUBBEN.

Nåå?

MUMIEN.

Han trodde mig inte, utan svarade: »Så där
bruka alla hustrur säga, när de vilja mörda sin man.»
-- Det var ett rysligt brott i alla fall. Hela hans liv
är ju förfalskat, hans stamtavla likaså; jag läser i
adelsmatrikeln ibland, och då tänker jag: Hon går
med falskt prästbetyg som en piga, och det straffas
ju med spinnhus.

GUBBEN.

Det är många som gör det; jag vill minnas du
hade orätt födelseår ...

MUMIEN.

Det var min mor, som lärde mig... det rådde jag
inte för!... Men du hade dock största skulden i
vårt brott...

GUBBEN.

Nej, din man framkallade detta brottet, då han
tog min fästmö ifrån mig! -- Jag var född sådan att

jag icke kunde förlåta förrn jag straffat -- jag tog
det som en befallande plikt... och gör så än!

MUMIEN.

Vad söker du här i huset? Vad vill du? Hur
har du kommit in? -- Är det om min dotter? Rör
du vid henne, så måste du dö!

GUBBEN.

Jag vill henne väl!

August Strindberg: Spöksonaten

MUMIEN.

Men du får skona hennes far!

GUBBEN.

Nej!

MUMIEN.

Då måste du dö; i detta rum; bakom denna skärm...

GUBBEN.

Må ske... men jag kan icke släppa bettet, när jag bitit...

MUMIEN.

Du vill gifta henne med studenten; varför det? Han är ju ingenting och äger ingenting.

GUBBEN.

Han blir rik, genom mig!

MUMIEN.

Är du bjuden hit i afton ?

GUBBEN.

Nej, men jag ämnar låta bjuda mig på spöksupén här!

MUMIEN.

Vet du vilka som komma?

GUBBEN.

Inte riktigt.

MUMIEN.

Baron... som bor här ovanpå, och vars svärfar begrovs i middags...

GUBBEN.

Han, som skall skiljas för att gifta sig med portvaktens dotter... Han, som en gång var din -- älskare!

MUMIEN.

Och så kommer din fordna fästmö, som min man

August Strindberg: Spöksonaten

förförde...

GUBBEN.

En vacker samling...

MUMIEN.

Gud om vi fick dö! Om vi fick dö!

GUBBEN.

Varför umgås ni då?

MUMIEN.

Brott och hemligheter och skuld binder ju oss
tillsammans! -- Vi ha brutit och gått isär, så
oändligt många gånger, men så dras vi ihop igen...

GUBBEN.

Nu tror jag översten kommer...

MUMIEN.

Då går jag in till Adèle... Paus. Jakob, tänk
på vad du gör! Skona honom...

Paus. Hon går.

*

ÖVERSTEN in, kall, reserverad.

Var så god och sitt!

GUBBEN sätter sig långsamt.

Paus.

ÖVERSTEN fixerar.

Det är herrn som skrivit det här brevet?

GUBBEN.

Ja!

ÖVERSTEN.

Herrn heter Hummel?

GUBBEN.

Ja!

Paus.

August Strindberg: Spöksonaten

ÖVERSTEN.

Då jag nu vet att ni köpt in alla mina utestående reverser, så följer därav att jag ligger i händerna på er. Vad vill ni nu?

GUBBEN.

Jag vill ha betalt, på ett eller annat sätt.

ÖVERSTEN.

På vad sätt?

GUBBEN.

Ett mycket enkelt -- låt oss inte tala om pängarne -- tolerera mig bara i ert hus, som gäst!

ÖVERSTEN.

Om ni är hjälpt med så lite...

GUBBEN.

Tack!

ÖVERSTEN.

Och sedan?

GUBBEN.

Avskeda Bengtsson!

ÖVERSTEN.

Varför skulle jag det? Min trotjänare, som varit hos mig i en mansålder -- som äger fosterländska medaljen för trogen tjänst -- varför skulle jag det?

GUBBEN.

Allt detta vackra, det är han i era föreställningar -- Han är icke den han synes vara!

ÖVERSTEN.

Vem är egentligen det?

GUBBEN ryggar.

Sant! Men Bengtsson måste bort!

ÖVERSTEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Vill ni bestämma om mitt hus?

GUBBEN.

Ja! Efter som jag äger allt som här synes -- möbler, gardiner, servis, linneskåp... med mera!

ÖVERSTEN.

Vad för mera?

GUBBEN.

Allt! Allt som synes äger jag, det är mitt!

ÖVERSTEN.

Väl, det är ert! Men min adliga sköld, och mitt goda namn förblir mitt!

GUBBEN.

Nej, icke ens det! Paus. Ni är icke adelsman!

ÖVERSTEN.

Vet skäms!

GUBBEN tar upp ett papper.

Om ni läser detta utdrag ur vapenboken, skall ni se att den ätt, vars namn ni bär, har varit utdöd i hundra år!

ÖVERSTEN läser.

Jag har visserligen hört sådana rykten, men jag bär namnet efter min far... Läser. Det är rätt; ni har rätt... jag är icke adelsman! -- Icke ens det! -- Då tar jag bort min signetring. -- Det är sant, den tillhör er... Var så god!

GUBBEN stoppar på sig ringen.

Nu fortsätter vi! -- Ni är icke heller överste!

ÖVERSTEN.

Är jag icke?

GUBBEN.

Nej! Ni har varit för detta tillförordnad överste i amerikansk frivillig tjänst, men efter kriget på Kuba och arméns omorganisation äro alla forna titlar indragna ...

August Strindberg: Spöksonaten

ÖVERSTEN.
Är det sant?

GUBBEN tar åt fickan.
Vill ni läsa?

ÖVERSTEN.
Nej, det behövs inte!... Vem är ni, som har
rätt att sitta och avkläda mig på detta sätt?

GUBBEN.
Får väl se! Men vad avkläda beträffar... vet
ni vem ni är?

ÖVERSTEN.
Skäms ni inte?

GUBBEN.
Tag av er håret, och titta er i spegeln, men ta
ut tänderna med detsamma och raka bort
mustascherna, låt Bengtsson snöra upp järnlivet, så få vi
se om inte betjänten XYZ skall känna igen sig;
han som var matfriare i en viss kökskammare...

ÖVERSTEN
tar efter ringklockan på bordet.

GUBBEN förekommer.
Rör inte vid klockan, kalla inte på Bengtsson,
ty då låter jag arrestera honom... Nu kommer
gästerna -- håll er nu lugn, så spela vi våra gamla
roller vidare!

ÖVERSTEN.
Vern är ni? Jag känner igen blicken och
tonfallet ...

GUBBEN.
Forska inte, tig och lyd bara!

*

STUDENTEN

August Strindberg: Spöksonaten

in, bugar sig för Översten,
Herr överste!

ÖVERSTEN.

Välkommen i mitt hus, unge man! Ert ädla
uppförande vid den stora olyckan har fört ert namn
på allas läppar, och jag räknar som en ära få möta
er i mitt hem...

STUDENTEN.

Herr överste, min låga härkomst... Ert lysande
namn och ädla börd...

ÖVERSTEN.

Får jag föreställa kandidat Arkenholz, direktör
Hummel... Behagar kandidaten stiga in och hälsa
damerna, jag måste avsluta ett samtal med
direktören ...

STUDENTEN

visas in till hyacintrummet, där han förblir synlig, stående
i blygt samtal med Fröken.

ÖVERSTEN.

En syperb ung man, musikalisk, sjunger, skriver
poesi... Vore han adelsman och jämbördig skulle
jag ingenting ha emot... ja...

GUBBEN.

Vad då?

ÖVERSTEN.

Min dotter...

GUBBEN.

Er dotter! -- Apropå, varför sitter hon jämt
därinne?

ÖVERSTEN.

Hon måste sitta i hyacintrummet, när hon inte
är ute! Det är en egenhet hos henne... Där ha

August Strindberg: Spöksonaten

vi fröken Beate von Holsteinkrona... ett charmant fruntimmer... stiftsfröken med en ränta lagom stor för hennes stånd och villkor...

GUBBEN för sig.
Min fästmö!

*

FÄSTMÖN vithårig, ser tokig ut.

ÖVERSTEN.
Fröken Holsteinkrona, direktör Hummel...

FÄSTMÖN niger och sätter sig.

*

DEN FÖRNÄME
in, hemlighetsfull, sorgklädd, sätter sig.

ÖVERSTEN.
Baron Skanskorg...

GUBBEN avses, utan att resa sig.
Jag tror det är juveltyven... Till översten.
Släpp in mumien, så är samlingen fullständig...

ÖVERSTEN
i dörren till hyacintrummet.
Polly!

*

MUMIEN in.
Kurrrrr-e!

ÖVERSTEN.
Skall ungdomen in här också?

GUBBEN.
Nej! Inte ungdomen! Den skall förskonas...

August Strindberg: Spöksonaten

Alla sitta nu i en krets stumma.

ÖVERSTEN.

Får vi ta in teet?

GUBBEN.

Vad skall det tjäna till! Ingen tycker om te, och därför ska vi inte sitta och hyckla.

Paus.

ÖVERSTEN.

Ska vi konversera då?

GUBBEN

långsamt och med pauser.

Tala om väderleken, som vi känner, fråga hur vi mår, som vi vet; jag föredrar tystnaden, då hör man tankar, och ser det förflutna; tystnaden kan ingenting dölja... vilket orden kan; jag läste häromdan att språkens olikhet verkligen uppkommit hos de vilda folken i avsikt att dölja stammens hemligheter för de andra; språken äro således chiffer, och den som finner nyckeln, han förstår alla världens språk; men det hindrar icke att hemligheter kunna röjas utan nyckel, och särskilt i det fall att faderskapet behöver bevisas, men bevisning inför domstol det är något annat; två falska vittnen utgöra full bevisning däruti de ense äro, men på sådana expeditioner jag åsyftar, tar man inga vittnen med sig, naturen själv har nedlagt hos människan en blygselkänsla, som söker dölja det som skall döljas; dock vi glida in i situationer utan att vilja det, och

tillfällen erbjuda sig stundom, då det hemligaste skall uppenbaras, då masken ryckes från bedragaren, då boven avslöjas...

Paus; alla betrakta varandra tigande.

Så tyst det blev!

August Strindberg: Spöksonaten

Lång tystnad.

Här till exempel, i detta aktningsvärda hus, i detta vackra hem, där skönhet, bildning och välstånd förenats...

Lång tystnad.

Alla vi som sitta här, vi veta vilka vi äro... icke sant?... jag behöver icke säga det... och ni känner mig, fastän ni låtsas okunnighet... Därinne återigen sitter min dotter, min, det vet ni också... Hon hade förlorat lusten att leva, utan att veta varför... men hon visnade i denna luft som andades brott, bedrägeri, och all slags falskhet... därför sökte jag åt henne en vän, i vars närhet hon kunde förnimma ljuset och värmen från en ädel handling ...

Lång tystnad.

Detta var min mission i detta hus: att rensa ut ogräset, avslöja brotten, göra upp bokslutet, så att det unga får börja nytt i detta hem, som jag skänkt dem!

Lång tystnad.

Nu beviljar jag fritt avtåg, för var och en i tur och ordning; den som stannar låter jag häkta!

Lång tystnad.

Hör hur klockan knäpper, som dödsuret i väggen!
Hör ni vad hon säger? »Ti-den! Ti-den! -- -- --»

När hon slår, om en liten stund, då är er tid ute, då får ni gå men icke förr. Men hon hyttar först, innan hon slår! -- Hör! nu varnar hon:
»Klockan kan slå.» -- -- -- Jag också kan slå...

Han slår med kryckan i bordet.

Hör ni?

August Strindberg: Spöksonaten

Tystnad.

MUMIEN

fram till pendylen och stannar den; därpå redigt och allvarligt.

Men jag kan stanna tiden i dess lopp -- jag kan göra det förflutna om intet, det gjorda ogjort; men icke med mutor, icke med hot -- utan genom lidande och ånger -- -- --

Går fram till Gubben.

Vi äro stackars människor, det vet vi; vi ha brutit, vi ha felat, vi som alla; vi äro icke de vi synas, ty vi äro i grunden bättre än vi själva, då vi ogilla våra förseelser; men att du Jakob Hummel med falska namnet skall sitta domare, det utvisar att du är sämre än vi stackare! Du är icke heller den du synes vara! -- Du är en mänskotjuv, ty du har stulit mig en gång med falska förespeglningar; du har mördat konsuln som begrovs här i dag, du strypte honom med skuldsedlar; du har stulit studenten genom att binda honom med en fingerad skuld av hans far, som aldrig var skyldig dig ett öre...

GUBBEN

har försökt resa sig och taga ordet, men har fallit ner i stolen och krympt ihop, krymper allt mer och mer under följande.

MUMIEN.

Men det finns en svart punkt i ditt liv, som jag icke känner riktigt, dock anar... jag tror att Bengtsson har reda på det!

Ringer i bordsklockan.

GUBBEN.

Nej, inte Bengtsson! Inte den!

MUMIEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Jaså, han vet det! Ringer igen.

Nu synes den lilla MJÖLKFLICKAN i tamburdörren, osedd av alla utom av GUBBEN, som fasar; FLICKAN försvinner, då BENGTSSON inträder.

MUMIEN.

Känner Bengtsson denna herre?

BENGTSSON.

Jo, jag känner honom och han mig. Livet växlar som vi vet, och jag har tjänt hos honom, han en annan gång hos mig. Han var således matfriare i min kökskammare i två hela år -- som han måste bort klockan tre, så gjordes middan färdig klockan två, och huset fick äta uppvärmd mat efter den där oxen -- men han drack också ur buljongen, som sedan måste spädas med vatten -- han satt där ute som en vampyr och sög all must ur huset, så att vi blev som skelett -- och han höll på att få oss i fängelse, när vi kallade kokerskan tjiyv.

Senare råkade jag denna man i Hamburg under ett annat namn. Då var han ockrare eller blodsugare; men där var han även anklagad för att ha narrat en flicka ut på isen för att dränka henne, emedan hon bevitnat ett brott han fruktade få upptäckt...

MUMIEN

far med handen över gubbens ansikte.

Det är du! Tag nu fram reverserna och testamentet!

JOHANSSON

synes i tamburdörren och betraktar uppträdet med stort intresse, då han nu blir fri från trälldomen.

GUBBEN

tar fram en bunt papper och kastar på bordet.

MUMIEN

stryker gubben på ryggen.

August Strindberg: Spöksonaten

Gojan! Ä Jakob där?

GUBBEN som en papegoja.

Jakob ä där! -- Kakadora!, Dora!

MUMIEN.

Kan klockan slå?

GUBBEN kluckar.

Klockan kan slå!

Härmar gök-klockan.

Ko-ko, ko-ko, ko-ko!...

MUMIEN öppnar garderobsdörren.

Nu är klockan slagen! -- Stig opp, gå in i garderoben där jag suttit i tjugu år och begråtit vår förseelse. -- Det hänger ett snöre därinne som kan föreställa det som du strypte konsuln med däroppe, och med vilket du ämnade strypa din välgörare... Gå!

GUBBEN går in i garderoben.

MUMIEN stänger dörren.

Bengtsson! Sätt skärmen för! Dödsskärmen!

BENGTSSON

sätter skärmen för dörrn.

MUMIEN.

Det är fullbordat! -- Gud vare hans själ nådig!

ALLA.

Amen!

Lång tystnad.

August Strindberg: Spöksonaten

*

Ini hyacintrummet synes FRÖKEN vid en harpa med vilken hon ackompanjerar STUDENTENS recitation.

SÅNG med preludium före.

<poem>Solen såg jag, så mig syntes
som jag skadat Den Fördolde;
sina verk var mänska njuter,
säll är den det goda övar.
För din vredes gärning som du övat
gör ej bot med ondska;
hugna den du har bedrövat
med din godhet, har du båtnad.
Ingen fruktar som ej illa gjorde;
gott är menlös vara.</poem>

Ett rum i någon bisarr stil, orientaliska motiv.
Hyacinter i alla färger överallt. På kakelugnen sitter en stor
Buddhabild med en rotskiva, i knä, och ur den har stängeln
av en Askalonlök skjutit upp, bärande den klotformiga
blomställningen med vita stjärnblommor!

I fonden höger, dörr ut till Runda salongen: där man
ser ÖVERSTEN och MUMIEN sitta sysslösa och tysta;
även ett stycke av dödsskärmen är synligt; vänster: dörr till
servering och kök.

STUDENTEN och FRÖKEN (Adèle) vid bordet; hon
vid harpan; han stående.

FRÖKEN.
Sjung nu för mina blommor!

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Är detta er själs blomma?

FRÖKEN.

Det är min enda! Älskar ni hyacinten?

STUDENTEN.

Jag älskar den över alla andra, dess jungfruliga gestalt som smärt och rak reser sig från rotskivan, vilar på vattnet och sänker sina vita rena rötter i det färglösa flytande; jag älskar dess färger; den snövita oskyldiga rena, den honinggula ljuva, den skära unga, den röda mogna, men över alla den blå, daggbå, den djupögda, den trofasta... jag älskar dem alla, mer än guld och pärlor, har älskat dem

sedan jag var barn, har beundrat dem, emedan de besitta alla de vackra egenskaper jag saknar... Dock!...

FRÖKEN.

Vad?

STUDENTEN.

Min kärlek är obesvarad, ty de sköna blomstren hata mig...

FRÖKEN.

Huru?

STUDENTEN.

Deras doft, stark och ren av vårens första vindar, som dragit fram över smältande snö, den förvirrar mina sinnen, dövar mig, bländar mig, tränger mig ut ur rummet, beskjuter mig med giftiga pilar som göra mitt hjärta ve och mitt huvud hett! Känner ni icke den blommans saga?

FRÖKEN.

Säg den!

STUDENTEN.

Men först dess tyda. Rotskivan är jorden som vilar på vattnet eller ligger i myllan; nu skjuter

August Strindberg: Spöksonaten

stängeln upp, rak som världsaxeln, och i dess övre ända sitta de sexstråliga stjärnblommorna.

FRÖKEN.

Över jorden stjärnorna! O, det är stort, var fick ni det, hur såg ni det?

STUDENTEN.

Låt mig tänka! -- I edra ögon! -- Det är således en avbild av Kosmos... Därför sitter Buddha med

rotskivan jorden, ruvande med sina blickar för att se den växa ut och uppåt ombildande sig till en himmel. -- Den stackars jorden skall bli himmel! Det väntar Buddha på!

FRÖKEN.

Nu såg jag -- är icke snöblomman också sexstrålig som liljan-hyacinten?

STUDENTEN.

Ni sade't! -- Då äro snöblommorna fallande stjärnor...

FRÖKEN.

Och snödroppen är en snöstjärna... vuxen ur snön.

STUDENTEN.

Men Sirius, den största och vackraste av firmamentets stjärnor i gult och rött, det är narcissen med dess gula och röda kalk och sex vita strålar...

FRÖKEN.

Har ni sett askalonlöken blomma?

STUDENTEN.

Ja, visst har jag! -- Den bär sina blommor i en boll, ett klot som liknar himmelsgloben beströdd med vita stjärnor.

FRÖKEN.

Ja, Gud, så stort! Vilkens tanke var det?

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Din!

FRÖKEN.

Din!

STUDENTEN.

Vår! -- Vi ha fött något tillsammans, vi äro
vigda...

FRÖKEN.

Ännu icke ...

STUDENTEN.

Vad återstår?

FRÖKEN.

Väntan, prövningarne, tålamodet!

STUDENTEN.

Väl! Pröva mig! Paus. Säg! Varför sitta
föräldrarne därinne så tysta, utan att säga ett enda
ord?

FRÖKEN.

Därför att de icke ha något att säga varann,
därför att den ena icke tror vad den andra säger.
Min far har uttryckt det så: Vad tjänar det till att
tala, vi kan ändå inte lura varann?

STUDENTEN.

Det är rysligt att höra ...

FRÖKEN.

Där kommer kokerskan... Se på henne, så stor
och fet hon är...

STUDENTEN.

Vad vill hon?

FRÖKEN.

Hon vill fråga mig om middan, jag sköter
nämligen hushållet under min mors sjukdom ...

STUDENTEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Ska vi ha med köket att göra?

FRÖKEN.

Vi måste ju äta... Se på kokerskan, jag kan inte se henne ...

STUDENTEN.

Vem är denna jättekvinna?

FRÖKEN.

Hon tillhör vampyrfamiljen Hummel; hon äter opp oss...

STUDENTEN.

Varför avskedas hon inte?

FRÖKEN.

Hon går inte! Vi rör inte på henne, vi ha fått henne för våra synder... Ser ni inte att vi tvina bort, täras ...

STUDENTEN.

Får ni inte mat då?

FRÖKEN.

Jo, vi få många rätter, men all kraft är borta...
Hon kokar ur köttet, ger oss trådarne och vatten, medan hon själv dricker ur buljongen; och när det är stek, kokar hon först ur musten, äter såsen, dricker spadet; allt vad hon vidrör förlorar sin saft, det är som om hon sög med ögonen; vi få sumpen, när hon druckit kaffet, hon dricker ur vinbuteljerna och fyller med vatten ...

STUDENTEN.

Kör bort henne!

FRÖKEN.

Vi kan inte!

STUDENTEN.

Varför?

August Strindberg: Spöksonaten

FRÖKEN.

Vi vet inte! Hon går inte! Ingen rör på henne
-- hon har ju tagit kraften från oss!

STUDENTEN.

Får jag köra bort henne?

FRÖKEN.

Nej! Det skall visst vara som det är! -- Nu är
hon här! Så frågar hon vad som skall vara till
middan, jag svarar det och det; hon gör
invändningar, och så blir det som hon vill.

STUDENTEN.

Låt henne bestämma själv, då!

FRÖKEN.

Det vill hon inte.

STUDENTEN.

Det var ett underligt hus. Det är förgjort!

FRÖKEN.

Ja! -- Men nu vände hon om, när hon fick se er!

*

KOKERSKAN i dörren.

Näh, det var inte därför!

Flinar så tänderna synas.

STUDENTEN.

Ut, människa!

KOKERSKAN.

När jag behagar! Paus. Nu behagar jag!

Försvinner.

FRÖKEN.

Förivra er icke! -- Öva er i tålmod; hon hör
till provningarne vi genomgå här i hemmet! Men
vi har en husa också! Som vi få städa efter!

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.
Nu sjunker jag! Cor in æthere! Sång!

FRÖKEN.
Vänta!

STUDENTEN.
Sång!

FRÖKEN.
Tålmod! -- Detta rummet kallas prövorummet
-- det är vackert att se på, men består av idel
bristfälligheter...

STUDENTEN.
Otroligt; men det får man överse med! Vackert
är det, men lite kallt. Varför eldar ni inte?

FRÖKEN.
Därför att det röker in.

STUDENTEN.
Kan man inte sota?

FRÖKEN.
Det hjälper inte!... Ser ni skrivbordet där?

STUDENTEN.
Utomordentligt vackert!

FRÖKEN.
Men det haltar; jag lägger varje dag en
korkskiva under foten, men husan tar bort den när hon

sopar, och jag får skära en ny. Pennskaftet är varje
morgon bläckigt och skrivtyget också; dem får jag
tvätta efter henne, varje dag soln går upp. Paus.
Vilket är det värsta ni vet?

STUDENTEN.
Att räkna tvätt! Hu!

August Strindberg: Spöksonaten

FRÖKEN.

Det är mitt göra! Hu!

STUDENTEN.

Och mera?

FRÖKEN.

Att störas i sin nattsömn, när man måste upp och lägga övre haken på fönstret... som husan glömt.

STUDENTEN.

Och mera!

FRÖKEN.

Att stiga upp på en stege och laga spjällsnöret efter husan då hon ryckt av det.

STUDENTEN.

Och mera!

FRÖKEN.

Att sopa efter henne, att damma efter henne, och att göra eld i kakelugnen efter henne, hon bara lägger in veden! Att passa spjällen, att torka glaset, duka om bordet, dra upp buteljerna, öppna fönstren och vädra, bädda om min säng, skölja vattkaraffin när han blir grön av alger, köpa tändstickor och tvål, som alltid saknas, torka lampglas och klippa veckor,

för att lamporna icke skola röka, och för att lamporna icke skola slockna, när det är främmande måste jag fylla dem själv...

STUDENTEN.

Sång!

FRÖKEN.

Vänta! -- Först mödorna, mödorna att hålla livets orena ifrån sig.

STUDENTEN.

Men ni äro ju förmögna, ha två tjänare!

August Strindberg: Spöksonaten

FRÖKEN.

Det hjälper inte! Om man så har tre! Det är besvärligt att leva, och jag är trött ibland... Tänk er då en barnkammare till!

STUDENTEN.

Den största av fröjder...

FRÖKEN.

Den dyraste... Är livet värt så mycket besvär?

STUDENTEN.

Det beror väl av den lön man väntar av mödan ...
Jag skulle icke sky något för att vinna er hand.

FRÖKEN.

Tala icke så! -- Ni kan aldrig få mig!

STUDENTEN.

Varför?

FRÖKEN.

Det får ni inte fråga.

Paus.

STUDENTEN.

Ni tappade armbandet genom fönstret...

FRÖKEN.

Därför att min hand är bliven så smal...

Paus.

KOKERSKAN

synes med en japansk flaska i handen.

FRÖKEN.

Där är hon som äter mig, och oss alla.

STUDENTEN.

Vad har hon i handen?

FRÖKEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Det är koloritflaskan med skorpionbokstäver på!
Det är sojan, som förvandlar vatten till buljong, som
ersätter sås, som man kokar kål på, som man gör
sköldpaddssoppa av.

STUDENTEN.
Ut!

KOKERSKAN.
Ni suger musten ur oss, och vi ur er; vi tar
blodet och ni får vattnet igen -- med koloriten. Det
är kolorit! -- Nu går jag, men jag stannar ändå,
så länge jag vill! Går.

STUDENTEN.
Varför har Bengtsson medalj?

FRÖKEN.
För sina stora förtjänsters skull.

STUDENTEN.
Har han inga fel?

FRÖKEN.
Jo, mycket stora, men för dem får man icke
medalj.

De le.

STUDENTEN.
Ni har mycket hemligheter här i huset...

FRÖKEN.
Likt alla andra... låt oss behålla våra!

Paus.

STUDENTEN.
Älskar ni uppriktighet?

FRÖKEN.
Ja, måttlig!

STUDENTEN.

August Strindberg: Spöksonaten

Det kommer över mig ibland ett rasande begär att säga allt vad jag tänker; men jag vet att världen skulle störta samman om man vore riktigt uppriktig.
Paus. Jag var på en begravning häromdagen... i kyrkan -- det var mycket högtidligt och vackert!

FRÖKEN.

Det var direktör Hummels?

STUDENTEN.

Mina falske välgörares, ja! -- Vid likkistans huvud stod en äldre vän till den avlidne, och han förde prestaven; prästen särskilt imponerade på mig genom sitt värdiga uppträdande och sina rörande

ord. -- Jag grät, vi gräto alla. -- Efteråt gick vi på ett värdshus... Där fick jag veta att prestaven hade älskat den avlidnes son ...

FRÖKEN

fixerar, för att utleta meningen.

STUDENTEN.

Och att den avlidne lånat pengar av sin sons beundrare ... Paus. Dagen därpå häktades prästen, emedan han förskingrat kyrkkassan! -- Det är vackert!

FRÖKEN.

Hu!

Paus.

STUDENTEN.

Vet ni, vad jag nu tänker om er?

FRÖKEN.

Säg det icke, för då dör jag!

STUDENTEN.

Jag måste, annars dör jag!...

FRÖKEN.

På hospitalet säger man allt vad man tänker...

August Strindberg: Spöksonaten

STUDENTEN.

Alldeles ja! -- Min far slutade på ett dårhus...

FRÖKEN.

Var han sjuk?

STUDENTEN.

Nej, han var frisk, men han var galen! Nåväl,
det bröt ut en gång, och under följande

omständigheter... Han var liksom vi alla omgiven av en krets umgänge, som han för korthetens skull kallade vänner; det var en hop uslingar förstås, som människor är mest. Men han måste något umgänge ha, eftersom han inte kunde sitta ensam. Nåväl, inte säger man människor vad man tänker om dem, i vardagslag, och inte gjorde han så heller. Han visste nog hur falska de voro, han kände deras trolöshet i botten... men han var en vis man och en väluppfostrad, därför var han alltid artig. Men en dag höll han en stor bjudning -- det var om aftonen; han var trött av dagens arbete, och av ansträngningen att dels tåga, dels prata skit med gästerna...

FRÖKEN fasar.

STUDENTEN.

Nåväl, vid bordet knackar han tystnad, fattar sitt glas att hålla tal... Då släppte spärhakarne, och i ett längre anförande avklädde han hela sällskapet, en efter annan, sa dem all deras falskhet. Och trött satte han sig mitt på bordet och bad dem dra åt helvete!

FRÖKEN.

Hu!

STUDENTEN.

Jag var närvarande, och jag glömmer aldrig vad som sedan hände!... Far och mor slogs, gästerna rusade på dörrn... och fadren fördes till dårhus där han dog! Paus. Genom att tåga för länge bildas det stillastående vatten som ruttar, och så är det här i huset också. Här är något till ruttet här!

August Strindberg: Spöksonaten

Och jag trodde det var paradiset, när jag såg er inträda här första gången... Då stod jag om söndagsmorgonen och såg hit in; jag såg en överste som icke var någon överste, jag hade en ädel välgörare som var en bandit och fick hänga sig, jag såg en mumie som ingen var och en jungfru, apropå var finnes virginiteten? Var finns skönhet? I naturen och i mitt sinne när det är klätt i söndagsdräkt! Var finns heder och tro? I sagorna och på barnföreställningarna! Var finns det som håller vad det lovar?... I min fantasi! - Nu hä era blommor förgiftat mig och jag har givit er giftet tillbaka - jag bad att få er till maka i ett hem, vi diktade, sjöngo och spelade, och så inträdde kokerskan... Sursum Corda! Försök en gång till att slå eld och purpur ur den gyllne harpan... försök, jag ber, jag befaller på mina knän... Vål, så gör jag det själv!

Tar harpan, men strängarne ljuda icke.

Den är stum och döv! Tänk att de skönaste blommorna äro så giftiga, äro de giftigaste, förbannelsen vilar ju över hela skapelsen och livet... Varför ville ni inte stå brud åt mig? Därför att ni är sjuk i livets källa... nu känner jag Vampyren i köket börja suga mig, jag tror det är en Lamia som diar barn, det är alltid i kökskammarn som familjens barn bli nupna i hjärtbladen, såvida det icke sker i sängkammarn... det finns gifter som förta synen, och gifter som öppna ögonen - jag är visst född med det senare, ty jag kan icke se det fula vackert, eller kalla det onda gott, jag kan icke! Jesus Kristus 'nedsteg till helvetet, det var hans vandring på jorden, till dårhuset, tukthuset, bårhuset jorden; och dårarne dödade honom, när han ville befria dem, men banditen blev lössläppt, banditen har alltid sympatierna! - Ve! Ve! över oss alla. Världens Frälsare fräls oss, vi förgås!

FRÖKEN har sjunkit samman, synes döende, ringer, BENGTTSSON in.

FRÖKEN.

Kom med skärmen! Fort - jag dör!

August Strindberg: Spöksonaten

BENGTSSON

tillbaka med skärmen, som han slår ut och ställer för Fröken.

STUDENTEN.

Befriaren kommer! Välkommen, du bleka, milda!
- Sov du sköna, osälla, oskyldiga, utan skuld till
dina lidanden, sov utan drömmar, och när du vaknar
igen... må du hälsas av en sol som icke bränner,
i ett hem utan damm, av fränder utan skam, av en
kärlek utan vank... Du vise, milde Buddha, som
sitter där och väntar att en himmel skall växa upp
ur jorden, förläna oss tålamod i prövningen, renhet
i viljan, att hoppet icke må komma på skam!

Det susar i harpans strängar; rummet fylles av vitt ljus.

Solen såg jag,

så mig tycktes

som jag skådat Den Fördolde;

sina verk var mänska njuter,

säll är den det goda övar,

för din vredes gärning som du övat

gör ej bot med ondska;

hugna den du har bedrövat,

med din godhet har du båtnad.

Ingen fruktar som ej illa gjorde,

gott är menlös vara.

Det hörs ett kvidande bakom skärmen.

Du stackars lilla barn, barn av denna villornas,
skuldens, lidandets och dödens värld; den eviga
växlingens, misräkningarnes och smärtans värld!

August Strindberg: Spöksonaten

Himmelens Herre vare dig nådig på färden...

Rummet försvinner; Boecklins T o t e n-I n s e l blir
fond; svag musik, stilla, angenämt sorgsen, höres utifrån ön.